

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διάλεξη 8

Ο Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820):

Λέων Γ' (717-741) – Κων/νος Ε' (741-775) – Λέων Δ' (775-780) – Κων/νος
Ζ' (780-792) - Ειρήνη η Αθηναία (797-802)

Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος

Τμήμα Φιλολογίας

Σκοποί ενότητας

Βασικός σκοπός της όγδοης διάλεξης είναι να έρθουν οι φοιτητές σε επαφή με τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν τον όγδοο αιώνα επί της βασιλείας των Ισαύρων: Λέων Γ' (717-741) – Κων/νος Ε' (741-775) – Λέων Δ' (775-780) – Κων/νος Σ' (780-792) - Ειρήνη η Αθηναία (797-802).

Περιεχόμενα ενότητας

Ο Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820):

- Λέων Γ' (717-741)
- Κων/νος Ε' (741-775)
- Λέων Δ' (775-780)
- Κων/νος Σ' (780-792)
- Ειρήνη η Αθηναία (797-802).

Περιγραφή μαθήματος

Η όγδοη διάλεξη εστιάζει στα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν τον όγδοο αιώνα επί της βασιλείας των Ισαύρων. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η θεολογική και πολιτική διαμάχη που συντάραξε τη ζωή της βυζαντινής αυτοκρατορίας ολόκληρο τον 8ο και τις αρχές του 9ου αιώνα, η Εικονομαχία. Μέσα από την ιστορική αφήγηση οι φοιτητές θα παρακολουθήσουν την πρώτη περίοδο της διαμάχης ανάμεσα στους εικονομάχους και στους εικονόφιλους κατά την οποία οι Ίσαυροι βασιλείς (Λέων Γ', Κωνσταντίνος Ε' και Λέων Δ') κήρυξαν σκληρό διωγμό κατά των εικόνων και απαγόρευσαν τη δημόσια λατρεία τους. Το μάθημα ολοκληρώνεται με την λήξη της πρώτης περιόδου της Εικονομαχίας το 787 με την αναστήλωση των εικόνων από την Ειρήνη την Αθηναία.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **716. 18 Απριλίου:** Ο Λέων Γ' ο Ίσαυρος, ιδρυτής της Σηρικής δυναστείας (717-802), αναγορεύεται αυτοκράτωρ του Βυζαντίου και θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τις 18 Ιουνίου του 741.
- **717. 25 Μαρτίου:** Ο Λέων Γ' στέφεται αυτοκράτορας στην Αγία Σοφία. Σύντονες προσπάθειες του νέου ηγεμόνα να ενισχύσει την άμυνα της Κωνσταντινούπολης.
- **Αύγουστος:** Εμφανίζεται μπροστά στα τείχη της Πόλης με στρατό και στόλο ο Μασαμάς (Maslamah), αδελφός του χαλίφη Σουλεϊμάν. Συνεχείς επιθέσεις των Βυζαντινών με υγρό πυρ καταστρέφουν μεγάλο μέρος του αραβικού στόλου.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **718.** Λόγω βαρυχειμωνιάς τα αραβικά στρατεύματα αποδεκατίζονται, ενώ δέχονται και επιθέσεις από τους Βούλγαρους.
- *15 Αυγούστου:* Οι Άραβες αναγκάζονται να λύσουν την πολιορκία.
- Η απόπειρα του στρατηγού της Σικελίας Σεργίου να προωθήσει στο βυζαντινό θρόνο το συνεργάτη του Βασίλειο Ονομάγουλο αποτυγχάνει χάρη στην έγκαιρη επέμβαση του χαρτουλαρίου Παύλου, προσωπικού φίλου του Λέοντος.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **719.** Απόπειρα ανώτερων κρατικών αξιωματούχων να επαναφέρουν στο θρόνο τον Αναστάσιο Β' αποτυγχάνει. Οι συνωμότες, ανάμεσά τους και ο Αναστάσιος, θανατώνονται.
- *25 Δεκεμβρίου:* Σε μια ασυνήθιστη πολιτική πράξη ο Λέων Γ' καλεί ως αναδόχους του γιου του Κωνσταντίνου τους προύχοντες των θεμάτων και της Συγκλήτου.
- **720.** *31 Μαρτίου:* Στέφεται συναυτοκράτορας ο γιος του Λέοντος, Κωνσταντίνος Ε'.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **726.** Δημοσιεύεται η *Εκλογή*, συλλογή των σπουδαιότερων διατάξεων αστικού και ποινικού δικαίου της εποχής.
- Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στο οικογενειακό και το κληρονομικό δίκαιο. Η *Εκλογή* παρουσιάζει αξιόλογες αποκλίσεις από το ιουστινιάνειο δίκαιο, οι οποίες οφείλονται στην επίδραση τόσο του κανονικού δικαίου της Εκκλησίας (πρόνοια χηρών και ορφανών, προστασία του γάμου, περιορισμός της θανατικής ποινής) όσο και του εθιμικού δικαίου της Ανατολής (επιβολή αυστηρών σωματικών ποινών, όπως χειροκοπία, ρινότμηση).
- Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Καισάρεια και πολιορκούν τη Νίκαια.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- Ο Λέων Γ' αρχίζει να εκφράζεται δημόσια εναντίον των εικόνων, ύστερα από παρότρυνση εικονομάχων επισκόπων της Μικράς Ασίας.
- Η προσπάθειά του να απομακρύνει από τη Χαλκή Πύλη των ανακτόρων την εικόνα του Χριστού καταλήγει σε θανάτωση του απεσταλμένου του από το εξαγριωμένο πλήθος. Στη θέση της εικόνας χαράσσεται το σύμβολο του Σταυρού.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **727.** Επαναστατεί ο τουρμάρχης των Ελλαδικών Αγαλλιανός, ο οποίος υποκινεί το στόλο των θεμάτων της Ελλάδος και των Κυκλάδων σε εκστρατεία εναντίον της Κωνσταντινούπολης εξαιτίας των εικονομαχικών μέτρων του Λέοντος. Οι επαναστάτες, οι οποίοι έχουν ήδη ανακηρύξει νέο αυτοκράτορα τον Κοσμά, συντρίβονται σε ναυμαχία στην Κωνσταντινούπολη (18 Απριλίου του 727).

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **730 17 Ιανουαρίου:** Ο Λέων Γ' συγκαλεί σύναξη όλων των ανωτέρων κοσμικών και εκκλησιαστικών αξιωματούχων, το λεγόμενο σιλέντιον, και τους ζητά να προσυπογράψουν το εικονομαχικό διάταγμα. Ο πατριάρχης Γερμανός αρνείται, καθαιρείται και αντικαθίσταται. Διατάσσονται η καταστροφή των εικόνων και η δίωξη των ειρηνοφίλων (22 Ιανουαρίου).

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **732.** Ο Λέων Γ' υποχρεώνει τους κατοίκους της Καλαβρίας και της Σικελίας να πληρώνουν κεφαλικό φόρο, ενώ συγχρόνως μεταβιβάζει τα εισοδήματα των παπικών κτημάτων της νοτίου Ιταλίας στο αυτοκρατορικό ταμείο. Στη δικαιοδοσία του πατριαρχείου μεταβιβάζει και την παλαιά επαρχία του ανατολικού Ιλλυρικού. Ταυτίζονται τα πολιτικά και τα εκκλησιαστικά σύνορα του κράτους.
- Ο Κάρολος Μαρτέλος, βασιλιάς των Φράγκων, συντρίβει τα αραβικά στρατεύματα στο Πουατιέ της Γαλλίας και αποτρέπει την περαιτέρω προέλαση των Αράβων στη δυτική Ευρώπη.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Γ' (717-741)

- **733.** Ο γιός του Λέοντος, Κωνσταντίνος, παντρεύεται την πριγκίπισσα των Χαζάρων. Εδραιώνονται η φιλία και η συμμαχία ανάμεσα στο Βυζάντιο και τους Χαζάρους.
- **740.** Η μεγάλη νίκη των Βυζαντινών εναντίον Αράβων στο Ακροηνό, κοντά στο Αμόριο, από όπου διέρχεται η στρατηγικής σημασίας οδός Δορυλαίου-Αμορίου-Ικονίου, απομακρύνει τον αραβικό κίνδυνο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι Άραβες ποτέ πια δεν θα πλησιάσουν την Κωνσταντινούπολη.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Κων/νος Ε' (741-775)

- **741.** 19 *Ιουνίου*: Ο Κωνσταντίνος Ε' αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου. Συναυτοκράτορας από τις 17 Μαΐου του 751 γίνεται ο γιος του, Λέων Δ', ο επονομαζόμενος Χάζαρος. Ο Κωνσταντίνος θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τις 23 Σεπτεμβρίου του 775.
- **742.** 27 *Ιουνίου*: Ο κόμης του Οψικίου Αρτάβασδος, γαμπρός του Κωνσταντίνου Ε', εκμεταλλεύεται την απουσία του τελευταίου από την Κωνσταντινούπολη και καταλαμβάνει το θρόνο. Αρχίζει εμφύλιος πόλεμος, ο οποίος οφείλεται σε πολιτικούς λόγους και προσωπικές φιλοδοξίες.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Κων/νος Ε' (741-775)

- **743. Μάιος:** Στις Σάρδεις συγκρούονται τα στρατεύματα του Αρταβάσδου και του Κωνσταντίνου Ε'. Άτακτη υποχώρηση του πρώτου.
- **Αύγουστος:** Νέα ήττα των στασιαστών στη Μοδρηνή (βορειοδυτικά της Άγκυρας).
- **2 Νοεμβρίου:** Ο Κωνσταντίνος Ε' αποκαθίσταται στο θρόνο και οι συνωμότες τυφλώνονται.
- **746.** Λοιμός στις ευρωπαϊκές επαρχίες της παντοκρατορίας και στην Κωνσταντινούπολη έχει ως αποτέλεσμα το θάνατο χιλιάδων ανθρώπων.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Κων/νος Ε' (741-775)

- Ο Κωνσταντίνος εισβάλλει στη Συρία και απελευθερώνει τη Γερμανικεία, τη γενέτειρα των προγόνων του. Στη συνέχεια μεταφέρει κατοίκους της Συρίας στη Θράκη.
- **747.** Ο Κωνσταντίνος ανακτά την Κύπρο αφού προηγουμένως ο διοικητής του Βυζαντινού ναυτικού και στρατηγός του θέματος των Κιβυρραιωτών συντρίβει τον αραβικό στόλο.
- **751.** Η Ραβέννα, πρωτεύουσα του φερώνυμου εξαρχάτου, πέφτει στα χέρια των Λομβαρδών - Οι τελευταίες ελπίδες του πάπα για βοήθεια από τον Βυζαντινό αυτοκράτορα εξανεμίζονται. Ο ποντίφηκας στρέφει το βλέμμα του προς τη Δύση.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Ε' (741-775)

- **752.** Ο Κωνσταντίνος Ε' εκστρατεύει εναντίον των Αράβων στις περιοχές της Αρμενίας και της Μεσοποταμίας. Στη συνέχεια μεταφέρει στη Θράκη πληθυσμούς από τη Μελιτηνή και τη Θεοδοσιούπολη.
- **754.** *6 Ιανουαρίου:* Ο πάπας Στέφανος Β' συναντάται με τον βασιλιά των Φράγκων Πιπίνο στην Παβία. Με τη συνάντηση αυτή θεμελιώνονται η συμπόρευση της Ρώμης με τους Φράγκους και η ίδρυση του ρωμαϊκού εκκλησιαστικού κράτους.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Κων/νος Ε' (741-775)

- **754.** 10 Φεβρουαρίου: Αρχίζει τις συνεδριάσεις της η εικονομαχικών προθέσεων Σύνοδος της Ιέρειας (ανακτόρου στην ασιατική ακτή του Βοσπόρου). Σε αυτή συμμετέχουν 338 επίσκοποι, αλλά δεν εκπροσωπούνται τα πατριαρχεία Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων, Αντιοχείας, καθώς και η εκκλησία της Ρώμης.
- 8 Αυγούστου: Η τελευταία συνεδρίαση της Συνόδου της Ιέρειας γίνεται στην Παναγία των Βλαχερνών, παρουσία του παντοκράτορος, ο οποίος, κατά παράβασιν της εκκλησιαστικής τάξεως, τοποθετεί στον χηρεύσαντα πατριαρχικό θρόνο (πατριάρχης Αναστάσιος, Ιανουάριος του 754+) τον μοναχό Κωνσταντίνο. Η σύνοδος τάσσεται κατά του προσκυνήματος των εικόνων.
- Πεθαίνει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Ε' (741-775)

- **756.** Ο Κωνσταντίνος Ε' δημιουργεί οχυρωμένους οικισμούς στη Θράκη και εγκαθιστά σε αυτούς Σύρους και Αρμένιους, κυρίως μονοφυσίτες, για να ενισχύσει την άμυνα της αυτοκρατορίας εναντίον των Βουλγάρων.
- **762.** Οι Αββασίδες μεταφέρουν την πρωτεύουσά τους από τη Δαμασκό στη Βαγδάτη.
- **763.** *30 Ιουνίου:* Τα βυζαντινά στρατεύματα με επικεφαλή τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Ε' συντρίβουν τους Βούλγαρους υπό τον ηγεμόνα Τελέτζη στη μάχη της Αγκιάλου.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Ε' (741-775)

- **765.** Θανάτωση του σεβάσμιου ηγουμένου της Μονής Αυξεντίου, Στεφάνου, ένθερμου υπερασπιστή των εικόνων - Συνεχείς διώξεις, εξευτελισμοί και δολοφονίες ειρηνοφίλων. Πολλοί καταφεύγουν στην Ιταλία.
- **773.** Οκτώβριος: Σπουδαία νίκη των Βυζαντινών εναντίον των Βουλγάρων στα Λιθοσώρια.
- **774.** Μάρτιος: Νέα εκστρατεία του Κωνσταντίνου Ε' εναντίον των Βουλγάρων - Ο Βούλγαρος ηγεμόνας ζητά ειρήνη.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Λέων Δ' (775-780)

- **775. 24 Σεπτεμβρίου:** Ο Λέων Δ' ο Χάζαρος αναγορεύεται αυτοκράτορας του Βυζαντίου μετά τον ξαφνικό θάνατο του πατέρα του Κωνσταντίνου κατά τη διάρκεια μιας εκστρατείας εναντίον των Βουλγάρων (14 Σεπτεμβρίου). Στο θρόνο θα παραμείνει μέχρι τις 8 Σεπτεμβρίου του 780.
- **776. 24 Απριλίου:** Ο Λέων Δ' αναγορεύει το γιό του Κωνσταντίνο συναυτοκράτορα. Υποχρεώνει τους συγκλητικούς, καθώς και τους εκπροσώπους του στρατού και των αστικών τάξεων να υπογράψουν ενόρκως ότι αναγνωρίζουν τον νέο αυτοκράτορα ως τον μοναδικό κληρονόμο του θρόνου.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Σ' (780-792)

- **777.** Ο τσάρος των Βουλγάρων Τελερίγ βαφτίζεται στην Κωνσταντινούπολη.
- **780.** 9 Σεπτεμβρίου: Πεθαίνει ο Λέων Δ'. Ο Κωνσταντίνος Σ' αναγορεύεται αυτοκράτορας σε ηλικία μόλις δέκα ετών. Συναυτοκράτειρα είναι η μητέρα του Ειρήνη. Ο Κωνσταντίνος θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τις 15 Αυγούστου του 797.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Σ' (780-792)

- **782.** Οι Άραβες προελαύνουν μέχρι τη Χρυσούπολη.
- **783.** Ο λογοθέτης του δρόμου Σταυράκιος εκστρατεύει εναντίον των Σλάβων.
- **784.** 21 Αυγούστου: Ο εικονομάχος πατριάρχης Παύλος εξαναγκάζεται από την αυτοκράτειρα Ειρήνη σε παραίτηση. Στη θέση του εκλέγεται ο μετριοπαθής Ταράσιος (25 Δεκεμβρίου 784). Ανοίγει ο δρόμος για την αποκατάσταση της λατρείας των εικόνων.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Σ' (780-792)

- **786.** *31 Ιουλίου:* Αρχίζει στον Ναό των Αγίων Αποστόλων στην Κωνσταντινούπολη τις εργασίες της οικουμενική σύνοδος, με κύριο έργο της την ακύρωση των αποφάσεων της συνόδου του 754. Διαλύεται βίαια από εικονομαχικά στρατεύματα.
- Η αυτοκράτειρα Ειρήνη, με το πρόσχημα του αραβικού κινδύνου, στέλνει τα εικονομαχικά στρατεύματα στη νότια Μικρά Ασία και συγχρόνως φέρνει από τη Θράκη εικονόφιλα, στα οποία αναθέτει τη φύλαξη της Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Σ' (780-792)

- **787. 24 Σεπτεμβρίου:** Αρχίζει τις εργασίες της στη Νίκαια της Βιθυνίας η Ζ' Οικουμενική Σύνοδος υπό την προεδρία του πατριάρχη Ταρασίου και παρουσία 350 επισκόπων. Οι εργασίες της διαρκούν μέχρι τις 13 Οκτωβρίου του ίδιου έτους και οδηγούν στην αναστήλωση των ιερών εικόνων. Στην τελευταία πανηγυρική συνεδρία, στο ανάκτορο της Μαγναύρας στις 23 Οκτωβρίου, επικυρώνονται οι αποφάσεις της συνόδου, τις οποίες υπογράφουν η αυτοκρατορία και ο νεαρός αυτοκράτορας.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820) Κων/νος Σ' (780-792)

- **790.** Άνοιξη: Η προσπάθεια του Μιχαήλ του Λαχανοδράκοντα, συνεργάτη του Κωνσταντίνου Ε', να απομακρύνει από την εξουσία την Ειρήνη και τον συνεργάτη της, ευνούχο Σταυράκιο, αποτυγχάνει.
- **Οκτώβριος:** Ο στρατός του θέματος των Αρμενιάκων εξαναγκάζει την Ειρήνη να εγκαταλείψει το παλάτι.
- **792.** Ιανουάριος: Η Ειρήνη επανέρχεται στο παλάτι στο πλευρό του γιού της.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Ειρήνη η Αθηναία (797-802)

- **792.** *Ιούλιος:* Ταπεινωτική ήττα των Βυζαντινών από τους Βούλγαρους στο φρούριο των Μαρκελλών, στη νότια άκρη του στενού των Βερεγάβων. Επαίσχυντη φυγή του αυτοκράτορα και αιχμαλωσία επιφανών Βυζαντινών στρατηγών.
- **797.** *15 Αυγούστου:* Με διαταγή της μητέρας του ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ζ΄ τυφλώνεται μέσα στην πορφυρή αίθουσα στην οποία είχε γεννηθεί πριν από 27 χρόνια. Η Ειρήνη γίνεται μονοκράτειρα και θα παραμείνει στο θρόνο μέχρι τις 31 Οκτωβρίου του 802.

Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820)

Ειρήνη η Αθηναία (797-802)

- **800.** Ο Καρλομάγνος στέφεται αυτοκράτορας των Φράγκων.
- **802.** Η Ειρήνη συνεννοείται με τους απεσταλμένους του Καρλομάγνου για τη σύναψη γάμου.
- *31 Οκτωβρίου:* Επανάσταση στην Κωνσταντινούπολη - Η Ειρήνη εκπίπτει από το θρόνο, εξορίζεται στην αρχή στα Πριγκηπόννησα και στη συνέχεια στη Λέσβο.
- Αυτοκράτορας του Βυζαντίου αναγορεύεται ο λογοθέτης του γενικού Νικηφόρος Α΄, ο οποίος θα παραμείνει στην εξουσία μέχρι τις 25 Νοεμβρίου του 811.

Τέλος Ενότητας

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος, Τίτλος μαθήματος: «Βυζαντινή Ιστορία. Διάλεξη 8: Ο Όγδοος Αιώνας – Δυναστεία Ισαύρων (717-820): Λέων Γ' (717-741) – Κων/νος Ε' (741-775) – Λέων Δ' (775-780) – Κων/νος Σ' (780-792) - Ειρήνη η Αθηναία (797-802)».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1873/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

